

CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ HZ. (9)*

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm!..

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ecmaîne't-tayyibîne't-tâhirîn...

Emmâ ba'dü fa'lemû eyyühe'l-ihvân... Feinne efdale'l-hadîsü kitâbu'llâh, ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu aleyhi ve sellem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ ve külle muhdesetin bid'ah... Ve külle bi'datin dalâleh... Ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Sadaka rasûlüllâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Büyük söfî ve büyük âlim Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin *Tabakâtü's-Süfiyye* kitabından *seyyidü't-tâife*, yâni söfiyye zümresinin seyyidi *Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin mübarek sözlerini okumaya devam ediyoruz.*

Bunların okunmasına ve izahına geçmeden önce, başta Peygamber Efendimiz'in mübarek ruh-u pâkine hediye olsun diye ve sonra onun âlinin, ashâbının, etbânının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının, zürriyet-i tayyibesinin,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ezvâcının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; hàssaten Ümmet-i Muhammed'in müşidleri, Peygamber Efendimiz'in mânevî varisleri evliyâullah-ı mukarrebîn ve meşayih-i vâsılînimizin cümlesinin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân u sâdât u meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhları için; eserin müellifi ve eserde ismi geçen evlyauallahın, râvîlerin, alimlerin ruhları için;

Uzaktan yakından bu ders için buraya gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirete göçmüş olan bütün müslüman geçmişlerinin, âbâ u ümmehât, ecdâd u ceddâd, akraba u taallûkât, ihvân u ehavât, evlâd u zürriyâtlarının ruhları için;

Biz yaşamakta olan müslümanların da tevfiât-ı samedâniyeye mazhar olmamız için, Rabbimiz bize tevfiğini refîk etsin de, ömrümüzü rızasına uygun geçirelim, a'mâl-i sâlihâ, ibâdât u taat, hayrât ü hasenât işleyip, Allah'ın sevdiği kulları zümresine biz de dâhil olalım; huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varalım diye, bir Fâtihâ, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyup öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Güzel Kulluğun Çaresi

161. sayfa, 19. paragrafta kalmışız.

سَمِعْتُ أَبَا نَصْرِ الطُّوسِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ
عَطَاءٍ يَذْكُرُ عَنْ خَالِهِ أَبِي عَلِيٍّ عَنِ الْجُنَيْدِ أَنَّهُ قَالَ
لَا تَقُومُ بِمَا عَلَيْكَ حَتَّى تَتْرُكَ مَا لَكَ وَلَا يَقْوَى

عَلَى ذَلِكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ

TS. 161/19 (Semi'tü ebâ nasrini't-tûsiyye, yekül: Semi'tü ahmede'bne atâin, yezkürü an hàlihî, ebî aliyyin; ani'l-cüneyd, ennehû kàle) Sülemî, Ebû Nasr et-Tûsî'den işitmiş ki, o da Ahmed ibn-i Atâ'dan işitmiş, o da dayısı Ebî Ali'den, o da Cüneyd'den işitmiş. Şöyle buyurmuş Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri: (Lâ tekümü bimâ aleyke hattâ tetrüke mâ lek; ve lâ yakvâ alâ zâlike illâ nebiyyün ev siddîk.)

(Lâ tekümü) “Kàim olamazsın, (bimâ aleyk) senin üzerine vâcip olan vazifeleri yapmağa kàim olamazsın, onları yapamazsın; (hattâ tetrüke mâ leke) senin elinde olan neyin varsa onu sarf etmeden, üzerine düşen kulluk vazifelerini tam yapamazsın!” Fedâkârlık lâzım. Elindeki imkânlarını Cenâb-ı Hakk'a güzel kulluk yapabilmek için sarf etmek lâzım, gayretli olmak lâzım, cömert olmak lâzım, cimrilik yapmamak lâzım, tembellik yapmamak lâzım; bütün gayretini, imkânını sarf etmek lâzım ki, kulluk vazifeleri güzel yapılmış olabilsin.

(Ve lâ yakvâ alâ zâlike illâ nebiyyün ev sıddîkun)
“Ama, bunu yapmağa kimse takat getiremez, ancak peygamber veya sıddîk makamında olan, sıddîk olan kimse, böyle her şeyini hak yoluna verip de Allah’a güzel kulluk yapmağa takat getirebilen, güç bulabilen ancak onlardır. Ötekisi yapamıyor işte.”

Yâni şu adamın camiye gelmemesi, eli ayağı tutmadığından mı?.. Değil. Falanca adamın Allah yoluna parasını harcayamaması, parası az da ondan mı; verdiği zaman kendisine kalmayacak da ondan mı?.. Değil ama veremiyor. Ama camiye gelemiyor. Ama bu işe önem verip de gayretini sarf etmiyor. Elinde nesi varsa, işi sağlam tutmuyor.

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Daha önceki sayfalarda geçti, biraz sonra da sözleri arasında gelecek: İnsanın bir işi başarması için, ona gayret sarf etmesi lâzım, çalışması lâzım, ter dökmesi lâzım!

“—Dükkân mı açtın?”

“—Evet, dükkân açtım.”

“—Para mı kazanmak istiyorsun?”

“—Evet, para kazanmak istiyorum.”

“—O zaman saat on bire kadar yatma! Saat üçte dükkânını kapatma! Erken git, çalış, çabala, koştur, işini iyi takip et, başar!..”

“—İyi bir öğrenci mi olmak istiyorsun? İyi bir tahsil mi yapmak istiyorsun veyahut hayatında iyi bir mevkî makam sahibi mi olmak istiyorsun?.. O zaman derslerine çalış!

O zaman var gücünle gayret sarf et!..”

“—Olmaz! Çalışmayacağım, canım istemiyor. Biraz eğleneyim, biraz spor yapayım, biraz gezeyim, biraz tozayım...”

Tamam, sen biraz öyle, biraz böyle yaparsan, bütün gayretini sarf etmezsen; o umduğun yüce gayeye de ulaşamazsın. Ne lâzım?.. Gayret lâzım! Çalışkan adam, tuttuğu işi azm ile götüren adam, gecesini gündüzüne katarak gayret gösteren insan, bu işi başarır.

Düşünelim: Tahsilsiz dediğimiz, avam dediğimiz pek çok insan, değil bizim aklımızı takdığımız, gözümüzü diktiğimiz yüksek hedefler, şu basit dünya hayatında yaşamak için bile, ne kadar gayret sarf ediyor. Bir çiftçiyi düşünün, buğday alacak, o sıcaklarda o tarlayı süreceğim diye, tohumu ekeceğim diye, içindeki dikenleri ayıklayacağım diye, hasat ekeceğim, biçeceğim, harman yapacağım diye ne zahmetler çekiyor. İşte biraz kazanç elde edecek ve ekmek yiyecek, satacak, kâr edecek. Bir usta, bir amele sabahtan akşama kadar çalışıyor...

Eşimdi sen, Allah’ın sevgili kulu olmak istiyorsan, ondan az çalışsan olur mu?.. Yâni gayen mi küçük de az çalışıyorsun?.. O basit vatandaş kadar azmin, gayretin yok mu ki, çalışma sarf etmiyorsun?.. Cenneti istiyorsan, cennet o kadar ucuz mu ki, yan gelip yatıyorsun?.. Hem cenneti iste, hem de hiç gayret gösterme... Olur mu, ele geçer mi, kolay mı ele geçmesi!.. Dünyada birçok şeyin nice zorluklarla ele geçtiğini görmüyor musun çevrende?.. Bir

inşaat kolay mı yapılıyor?.. Bir günlük yevmiye kolay mı kazanılıyor, maaş kolay mı kazanılıyor, dükkan kolay mı idare ediliyor?..

O halde ne lâzım?.. Neyin varsa ortaya koyman lâzım. Sermayen ne? Aklın ne? Gayretin ne? Paran ne? Pulun ne? İmkânın ne?.. Koy bakayım ortaya. O gayeye ulaşmak için, o cenneti kazanmak için, o rızâ-i Bâriye ulaşmak için ben de senin samimiyetini anlayayım. Ben de senin fedâkârlılığını göreyim.

Hep hatırıma gelir nedense, okumadım ama, Kerem ile Aslı hikayesi... Göremiyormuş Aslı'sını Kerem. İşte görmek için diş çektirmek gerekiyormuş. Diş çektirirken diş çekiciye Aslı yardıma gelecek, o zaman görecek. O zaman görebileceği için sağlam olduğu halde dişleri, çürük değil. Bir dişini çektirmiş, doyamamış, bir daha çektirmiş, bir daha çektirmiş... Otuziki dişini çektirmiş, bir yüzünü göreyim diye. Hikâye... Ben okumadım. Kerem ile Aslı hikâyesini tam bilmiyorum. Az biliyorum...

“E o otuz iki dişini çektirirse, müşahede-i cemâlullah için, o yüksek mükâfatlara ermek için, sen de elinde ne varsa ortaya koyman lâzım!” diyor Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri.

Tabii, herkes bunu ortaya koyamıyor. Neden?.. Gayesinin çok yüksek olduğunu kavrayamıyor. Kim kavriyor?.. Peygamber kavriyor, o çalışıyor. Pak Peygamber Efendimiz çok ibadet ederdi. Gece ayakları şişerdi ibadet etmekten.

Aişe Vâlidemiz ayaklarını ağrısı geçsin diye ovardı. Masaj diyorlar ya şimdi, ben masaj demiyorum. Ayaklarını ovardı ki ağrısı geçsin. Bir taraftan da:

“—Anam babam sana fedâ olsun yâ Rasûlüllah! Niye bu kadar kendini yoruyorsun?..” derdi.

O da buyurdu ki:¹

أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا

(بخ. م. عن عائشة)

(Efelâ ekûnü abden şekûrâ) “Niye çok şükredici bir kul olmayayım?”

Şükürden yapıyor yâni. Demek ki; Peygamber, müşahedesi olduğu için, gayenin büyüklüğünü bildiği için o yapabiliyor.

Sıddîk ne demek?.. Sadakatinde mübalağalı dereceye ulaşmış, yüksek mertebeye ulaşmış demek. Sıddîk mübalağa sigasıdır, yâni evliya. O anlayabilir. Öteki avam, elde edeceği kazancın büyüklüğünü düşünemeyen, çalışmıyor işte. Elinden gelen gayreti göstermiyor, o zaman da elde edemiyor. Yâni, sermaye koymuyor ki kâr gelsin. Çalışmıyor ki bir şey elde etsin. Nesi varsa var gücüyle gayret göstermiyor ki, maksûduna ulaşsın...

¹ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2172, no:2820; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.115, no:24888; Taberânî, *Mu’cemü’s-Sağîr*, c.I, s.128, no:190; Beyhakî, *Sünenü’l- Kübrâ*, c.VII, s.39, no:13053; Hz. Aişe RA’dan.

b. Sırf Allah Rızasını Düşünmek

قَالَ وَقَالَ الْجُنَيْدُ الْأُنْسُ بِالْمَوَاعِدِ وَالتَّعْوِيلُ
عَلَيْهَا خَلَلٌ فِي الشَّجَاعَةِ

TS. 161/20 (Kàle ve kàle'l-cüneydü) Aynı râvîler dediler ki: (El- ünsü bi'l-muvâid, ve't-ta'vîlü aleyhâ, halelün fi'ş-şecâah.)

(El-ünsü) Ünsiyet etmek, alışmak, meşgul olmak, ahbaplık etmek mânâsına geliyor.

Ayrıca aynı konuda: Buhârî, *Sahîh*, c.IV, s.1830, no:4556; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2171, no:2819; Tirmizî, *Sünen*, c.II, s.268, no:412; Neseî, *Sünen*, c.III, s.219, no:1644; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.255, no:18269; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.201, no:1183; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.9, no:311; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.95, no:693; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.419, no:1010; Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.124, no:4523; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.16, no:4508; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.36, no:107; Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan.

İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.456, no:1420; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.II, s.201, no:1184; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.185, no:1495; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l- Evliyâ*, c.VII, s.86; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.132, no:352; Ebû Cuhayfe RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.41, no:5737; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.V, s.280, no:2900; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.174, no:7199, Nu'man ibn-i Beşir RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.205. no:327; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.185, no:1496; Ebû Seleme RA'dan.

(Bi'l-muvâid) Yâni, “Va’dedilmiş olan mükâfatlarla meşgul olmak, kafayı onlara takmak, onları düşünmek; (ve’t-ta’vîlü aleyhâ) onlara güvenmek, itimad etmek; şu mükâfâtı alacağım, şöyle yaparsam şu elime geçecek diye düşünmek; (halelün fi’ş-şecâati) şecâatte bir yarıktır, eksiklidir, gediktir.

Yâni böyle vâ’dedilen şeylere kafayı takıp, onları elde edeceğim diye onlar için çalışmak, şecâatte noksanlık demektir, rütbesi aşağı demektir.”

Biliyorsunuz, şecâat kahramanlık demek. Yâni kılıcını çekiyor, korkmuyor, düşmanın üstüne yürüyor, çarpışıyor. Bu adam şecaat sahibi, kahraman, korkmuyor, cesur filan mânâsına kullanılan bir kelime.

Tabii bu kelime, tasavvuf tabirleri arasında da var. Derviş dediğin insan sıradan insan değil. Tasavvuf erbâbı aslında bir kahraman ama, sen onun kahramanlığını bugünkü kültür, bugünkü terbiye, bugünkü anlayış içinde anlayamıyorsun. Adam ne kahramanlıklar yapıyor Allah’ın rızasını kazanayım diye, nelerden vazgeçiyor, ne tehlikeleri göze alıyor, nasıl fedâkârca çalışıyor. Dervişlik kolay değil... Dervişlikte şecaat önemli. Bakalım korkak mı, cesur mu?.. Bakalım ürkek mi, çekingen mi, tembel mi, gayretli mi, kuvvetli mi?.. Bu mühim. İşte dervişlikte şecaat güzel bir sıfattır. Derviş denilen insan savaştaki kahraman gibi atılğan olacak, gayretli olacak, çalışkan olacak, çalışacak...

Ama kafayı, akli vaatlere takmış, mükâfatlara takmış, hedefi o... Bu bir noksanlıktır. Pekiyi nedir asıl hedef?.. Bizzat mükâfâtı veren Allah'tır. Bizzat Allah, Allah'ın rızasını kazanmak... İster mükâfâtı versin, ister vermesin, onu bile düşünmez. Çünkü fedâkâr insan, çünkü aşık insan. Aşık insan hesap yapar mı?.. Şu olacak, şu kadar masraf olacak, şuraya gidersem cebimden şu kadar para çıkacak... Düşünür mü onu? Fedâkârdır, her şeyini vermeye hazırdır. Vaadlerle değil, vaadlerin sahibi olan Cenâb-ı Mevlâ ile meşgul olmak lâzım!..

Bunu başka sözlerle nasıl söyleyebiliriz?.. Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ

(آل عمران: ١٥٢)

(Minkümmenyürîdü'd-dünyâ) "Eymüslümanlar! Uhud'da, Bedir'de düşmanlarla çarpıştınız ama, sizin bir kısmınız dünyalık peşindeydi. Bazısı ganimet peşindeydi. Çarpışalım da, biraz ganimet elde edelim filan diye, maddî hesap yapıyordu, maddiyât peşindeydi." Bu intikam olabilir, düşmandan intikam almak olabilir, ganimet almak olabilir filan...

"Bir kısmı dünyalık peşindeydi; (ve minküm men yürîdü'l- ahireh) bir kısmı da dünyalık peşinde değildi, ahiretin sevabını düşünüyordu. Allah rızası için, ahiret için, ahirette mevkî makam sahibi olayım diye yapıyordu." (Âl-i İmrân, 3/152)

Hah, bu da bir mertebe... Bak ötekisi dünyayı istiyor, bu dünyayı istemiyor, ahireti istiyor. Bunun gayesi daha ulvî.

Tabii bir de ne var?.. Mevlâ'yı isteyen var. Yâni, o Kur'an-ı Kerim'de tabir olarak geçmiyor ama, (ve minküm men yürüdü'l- mevlâ) var bir de. Bir de sırf Allah'ı isteyen var.

*Gece gündüz döne döne;
İstediğim Hak'tır benim!
Allah deyip yana yana;
İstediğim Hak'tır benim!*

diye ilâhilerde söylediği gibi, sırf Mevlâ'yı isteyenler var. ²

² Şiirin tamamı:

*Gece gündüz döne döne;
İstediğim Hak'tır benim!
Allah deyip yana yana;
İstediğim Hak'tır benim!*

*Yoluna terk edip canı,
Akıtıp gözümden kanı,
Ah eyleyip dünü günü;
İstediğim Hak'tır benim!*

*Münkirler aşk halin bilmez,
Münafıklar yola gelmez,
Ağlar bu gözlerim gülmez;
İstediğim Hak'tır benim!*

*Seyyid Nizamoğlu yürü,
Bulağör kendinde yari
Inleyüben zâri zâri;
İstediğim Hak'tır benim!*

*Ko yanayım, kül olayım,
Taşkın akan sel olayım,
Çiğneneyim yol olayım;
İstediğim Hak'tır benim!*

Kur'an-ı Kerim'de nasıl geçiyor bunların anlatımı? Hangi ayetlerde geçiyor? İki ayette geçiyor. Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki bir ayet-i kerimesinde:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الكهف: ٢٨)

(*Va'sbir nefseke mea'llezîne yed'üne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l- aşıyyi yürîdûne vechehû*)
[Sabah akşam Rablerine onun vech-i pâkini dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et!] (Kehf, 18/28)

وَلَا تَطْرُدُ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الأنعام: ٥٢)

(*Ve lâ tadrudi'llezîne yed'üne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l-aşıyyi yürîdûne vechehû.*) “Hak aşığı olan, gece gündüz Mevlâ'yı zikreden, Allah'ın vech-i pâkini arzulayıp, ona göre çalışıp duran o mü'minleri yanından koğma!” (En'am, 6/52) Yâni, Allah'ın vech-i pâkini isteyenler.

İşte bak, Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ Hazretleri Mevlâ'yı isteyenleri bildirdi. Peygamber Efendimiz'in etrafında, sahabenin içinde öyle insanlar vardı ki, kabilesini terk etmişti, ailesini terk etmişti, zenginliği terk etmişti, ana babasını terk etmişti, Rasûlüllah'a iman etmişti, Rasûlüllah'ın yanında hicret etmişti. Diyâr-ı gurbette fakr u zarûreti sineye

çekmişti. Neden yapıyordu bunu?.. Allah'ın zâtını, vech-i pâkini istediği için yapıyordu.

E bunlar tabii zenginliği itmiş. Bir ailenin, bir asil, soylu, zengin, güzel yüzlü çocuğu... E bırakmış ailesini. Anasını, babasını, parasını... Anası babası:

“—Müslümanlıktan vazgeç, yoksa seni evlatlıktan reddederiz!” demiş,

“—Ederseniz, edin...

Ben Mevlâmın yolundan ayrılmam!” demiş.

Malı mülkü bırakmış, terk-i diyâr etmiş, Medine-i Münevvere'ye gelmiş. E şimdi bunun kılığı kıyafeti yok. Dünyaya aldırdığı yok zaten. Ahireti, Allah'ı düşünüyor.

Şimdi böyle aşık kimseleri bazı zengin, yüksek tabaka, eşraf, âyân, rahatına düşkün kimseler sevmezlerdi.

Onları aşağı tabaka olarak görürlerdi. Derlerdi ki Rasûlüllah'a:

“—Yâ Rasûlallah! Sen bize ayrı bir meclis, ayrı bir ders, ayrı bir toplantı tertiple, şöyle bir zenginin evinde, konağında... O fukara filan gelmesin. Biz şöyle rahat rahat, keyifli keyifli, her şeyin, yiyeceklerin içeceklerin âlâsını yiyerek içerek keyifli keyifli seninle beraber olalım.”

Peygamber Efendimiz'i de lüks olarak alacaklar yanlarına, ooh... Para var, pul var, konak var, mal var, mülk var... E bir de Peygamber Efendimiz gelince, dünya da garanti, ahiret de

garanti. Oh, keyifleri yerinde... “Ama o fakara gelmesin! Onlar gelmesin...”

Onlar böyle isteyince Peygamber Efendimiz’den, böyle bir talepte bulununca, Peygamber Efendimiz’e ayet indi. Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurdu ki:

وَلَا تَطْرُدُ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الأنعام: ٥٢)

(*Ve lâ tadrudi’llezîne yed’ûne rabbehüm bi’l-gadâti ve’l-aşiyyi yürîdûne vecchêhû.*) “Gece gündüz Mevlâ’ya dua edip, onun vech-i pâkine aşık olup, onu isteyen insanları yanından uzaklaştırma, koğma; öteki zenginlerin o arzusunu yerine getirme!” dedi. (En’am, 6/52)

Bu zümre nedir?.. (Yürîdûne vecchêhû) yâni, (yürîdûne vecha’llah) Allah’ın vechini isteyenler. Bak, dünyayı istemiyor, ahireti de istemiyor, Allah’ın vechini istiyor. Vecih ne demek?.. Arapça’da vecih yüz demek. Ama zât mânâsına kullanılıyor.

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ

(الرحمن: ٢٧)

(*Ve yebkâ vechü rabbike*) [Ancak Rabbinin zâtı bâkî kalacak.] (Rahmân, 55/27) ayet-i kerimesinde olduğu gibi.

Yâni cüz'ü zikredip, küllü murad etmek derler buna. Mecaz sanatlarından, edebî sanatlardan bir sanattır. Vecih yüz demek ama, zât demek. Allah'ın zâtını istiyor.

Zaten insanın Allah bilgisi, ma'rifetullahı yükseldikçe aşkı artar, aşkullahı artar. Tanıdıkça daha çok sever. E o Allah'ın zâtını istiyor. Gözünde dünya yok, gözünde ahiret yok. Allah Allah!.. Ne yüksek insanlar varmış bu dünyada. Kur'an medhediyor bak bunları.

Peki gelelim bizim Nakşî Tarikatı'na... Nakşî Tarikatı nedir?.. Nakşî Tarikatı'nı anlatamıyoruz. Kusur bizde. Başka konuları anlatıyoruz da, teferruatta oyalanıyoruz da ana meseleyi bastıra bastıra anlatmamız lâzım. Nedir ana mesele?

Nakşî Tarikatı'nda dört şeyi terk etmek lâzım:

1. *Terk-i dünya. Dünyayı terk edeceksin. Yâni, dünyalık hesabı peşinde olmayacaksın. Yâni böyle mükâfâtlar, varlıklar, zenginlikler kazançlar... Öyle şey yok. İster olsun ister olmasın. Terk-i dünyâ, bir.*

2. *Terk-i ukbâ. O da, işte böyle yaparsan ahirette şu kadar sevap alırsın, cennete gidersin vs. vs... Onu da düşünmüyor. Çünkü bunlar mükâfât... Mükâfâtla değil, mükâfâtı verenle meşgul olmak lâzım asıl. Onun için.*

Nakşi tarikatında gönül takılmayacak, terk edilecek olan şeylerin birisi dünya, birisi de ahiret...

3. *Terk-i hestî; yâni varlığı terk edecek, varlığından geçecek, varlığın her çeşidine gözünü takmayacak, gönlüne sokmayacak, yokluğu tercih edecek.*

4. *Terk-i terk. Bu terk ettiklerinden dolayı böbürlenmeyecek.*

“–Ben öyle yüksek adamım ki, ahiret hesabı bile yapmı-

yorum. Ben öyle insanım ki, her türlü maddî vs.den sıyrılmışım, böylece bunların hepsini terk etmişim. Ne adamım be?..”

Haaa... Sen iyi bir adam değilsin daha. Neden?.. O terk ettiklerinden dolayı sende bir kendini beğenmişlik var, bunu da terk edeceksin.

Terk-i dünya, tek-i ukbâ, terk-i vücûd, terk-i terk. Dört tane terk... O zaman tam müslüman oluyor.

Yunus Emre ne söylüyor... Yunus'un şiirlerini bunların arasına katmamız lâzım!.. Çok büyük zât Yunus. Ümmî filan değil. Ümmî bile olsa Allah öğretmiş, ümmîlik kalmamış. Peygamber Efendimiz'in ümmîliği gibi mâşâallah! Peygamber Efendimiz SAS de ümmî ama ulûm-u evvelîn ve âhirîni biliyor, dünyayı ahireti biliyor.

*Ne varlığa öğünürem,
Ne yokluğa yerinirem,
Aşkın ile avunuram,
Bana seni gerek seni!*

Seni gerek demek, sen gereksin demek. O zamanki tabir böyle... “Varlık gözümde yok,

yokluktan da korkmuyorum, senin aşkın beni besleyen, ayakta tutan tek o, sen gereksin bana yâ Rabbi!” diyor.

*Eğer beni yandıralar,
Külüm göğe savuralar,
Toprağım anda çağıra,
Bana seni gerek seni.*

Öldürseler, yaksalar, küllerini havalara savursalar, serseler toprağa... Hâlâ, “Yâ Rabbi seni istiyorum seni istiyorum!” diyecekmiş. Yâni öldürseler, toz toprak etseler bile o aşktan, o muhabbetten vazgeçmeme azmini ifade ediyor Yunus Emre.

Demek ki yüksek şahıslar böyle düşünmüşler. Öyle vaadlere, mükâfatlara, oyuncaklara kafa takmamışlar, Allah’a bağlanmışlar, hakiki kahramanlığa sahip olmuşlar.

c. Vaktin Kıymeti

قَالَ وَقَالَ الْجَنَيْدُ الْوَقْتُ إِذَا فَاتَ لَا يُسْتَدْرَكُ
وَلَيْسَ شَيْءٌ أَعَزَّ مِنَ الْوَقْتِ

TS. 161/21 (Kâle, ve kâle’l-cüneydü) Aynı râvîden rivâyet etmişler ki, seyyidü’t-tâife, sòfîlerin şâhı, Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz buyurmuş ki:

(El-vaktü izâ fâte lâ yüstedrek) “Vakit, zaman bir kaçtı mı elden, bir daha yakalanmaz. (Ve leyse şey’ün eazze mine’l-vakt.) Vakitten daha izzetli, kıymetli, değerli bir şey yoktur.” Söze bak!

“—Öğleyin ne yaptın? Öğlenle ikindi arasında ne yaptın? Dün ne yaptın?..”

“—İşte bir şey yapacaktım da, yapamadım.”

“—E kaçtı mı o vakit?”

“—Kaçtı.”

“—Yakalayabilir misin?”

“—Gitti...”

Dün gitti, sabah gitti, öğlen gitti, ikindi gitti... Akşamın içindeyiz şimdi. Vakit geçti mi, bir daha gelmez.

“Vakit bir kaçtı mı bir daha ele geçmez. Vakitten daha izzetli, kıymetli, değerli bir şey yoktur.” diyor Cüneyd-i Bağdâdî.

“—E elmas, yakut, altın, gümüş, platin, Boğaz’da köşk, mevkî, makam?..”

“—Vakitten daha kıymetli bir şey yok! En kıymetli şey vakittir.”

Bizbunubilmiyoruz. Biliyoruzda, yânikulağımızla duymuşuzdur, dilimizle söylüyoruzdur. Belki tahrir vazifesi, kompozisyon vazifesi vermişse okulda edebiyat öğretmeni, bu konuda edebiyat da parçalamışızdır. Kıymeti yok...

Sen lafı bırak! Sen vaktin kıymetini hakikaten biliyor musun, vaktini hakikaten değerlendiriyor musun? Vakit boş mu geçti, dolu mu geçti? Vakit hayırlı mı geçti, günahla mı geçti?.. Bu çok mühim... Vaktini hayırlı geçirmesini bilen, vaktini doldurup sevaplı işlerle geçirmesini bilen, kazanmıştır. Vaktini boş geçiren büyük kayba uğramıştır, sermayesi gitmiştir.

Sùfîler, yâni Allah'ın rızasını kazanmak için hayatını, her şeyini ona göre hazırlamış, her şeyini o yola vakfetmiş olan insanlar zamana çok önem verirler. Zamanın bir saniyesini boşa geçirmek istemezler. Uykuyu sevmezler. Uyku uyumamak için gözlerine tuz sürerler.

Kahveyi kim bulmuş?.. Hüüp, içtiğimiz kahveyi kim bulmuş? Yemenli sùfîler bulmuş. Nereden bulmuşlar?.. O tohumu kaynatıp içtikleri zaman uykunun kaçtığını görmüşler, “Yâ bunu içelim, uykumuz kaçıyor, ibadeti güzel yaparız.” diye kahveyi adet etmişler.

Bak, niyete bak! Kahveyi keyif için içmiyor. Acıdır kahve... Tatlı mıdır kahve? Değil, acıdır. Acı kahvedir. Kahveyi niçin içmiş?.. Sùfîler, “Gece uykumuz kaçsın da, ibadeti daha güzel yapalım!” diye bulmuşlar kahveyi.

E biz niçin içiyoruz şimdi?.. Hazım için içiyoruz, keyf için içiyoruz. Karnımızı böyle tıka basa doldurduktan sonra, bakıyoruz ki hazımda zorlanıyor mide, ya biraz çay içelim, kahve içelim de şu mide makinesi biraz çalışsın, şu öğütülsün ya, rahatsız olmaya başladım. Aman midem!.. Maden suyu mu getireceksin, kahve mi getireceksin, çay mı getireceksin... Zihniyetler bak ne kadar farklı. Ne kadar farklı olduğunu gör.

Sùfîler, ömrün çok aziz olduğunu, çok kıymetli olduğunu bildikleri için bir saniyesini ziyan etmek istemezler, uyku bile uyumak istemezler.

Hacı Bayram Camii'nin altında ibadet yerleri vardır, tam böyle sırt dayanacak yerde, sırtı

dayayacak yere çivi koymuşlar. Neden?.. Şöyle biraz, oh be diye yaslanmasın diye. Çivi var arkada, yaslandığı zaman batacak. Üff, aman diyecek. Yaslanmamak için, uyumamak için. Az yemek yemek, az uyku uyumak, az konuşmak, çok ibadet etmek, çok tefekkür etmek, çok sevaplı iş yapmak. Bunun için çalışmışlar.

Sen çalışıyor musun?.. Çalışmıyorsun. Lafı mühim değil işin... Üniversite giriş imtihanında puan işaretlemek gibi değil bu. Tamam, vakit kıymetlidir, bildim... Öyle şey yok. Vaktin kıymetli olduğunu bilmek, vakti değerlendirdiğin zaman anlaşılır.

“—Sabahleyin ne yaptın?”

“—Uyudum.”

“—Kaça kadar?”

“—Sorma...”

“—Sonra ne yaptın?”

“—Yemek yedim.”

“—Sonra ne yaptın?”

“—Maça gittim, oyun oynadım.”

“—Sonra ne yaptın?”

“—Yüzdüm.”

“—Sonra ne yaptın?”

“—Televizyon seyrettim.”

“—Sonra ne yaptın?”

“—Arkadaşlarla yârenlik ettik.”

“—Sonra ne yaptın?..”

E sen ömür sermayesini harcıyorsun. Bunların içinde hangisi ahiretine yarayacak?.. Kur'an öğrendin mi, ezberledin mi, tefsir okudun mu, hadis okudun mu?.. Emr-i ma'ruf nehy-i münker yaptın mı?.. İslâm için çalıştın mı, koşturdun mu?.. Öyle bir şey yaptıysan, sevaplı bir şey yaptıysan, zamanı iyi değerlendirdin demektir.

“—Yapmadım...”

Yapmadıysan, zamanı harcadın. Demek ki zamanın kıymetini bilmiyorsun.

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Çok önemli bir şeydir bu. Çok önemli bir şeydir ama, işte insanlar bu önemli şeyleri, önemini anladıkları şeyleri uygulamıyorlar. Uygulamak lâzım.

Plan yapacağız. Şu saatte kalkacağım! Saati kuracağız, kalkacağız o saatte... Günde şu kadar Kur'an okuyacağım. Onu okuyacağız. Şu kadar hadis okuyacağım. Onu okuyacağız. Günde yirmi kişiye selâm vereceğim. Selâmı vereceğiz, selâm da sevap. Günde on kişiye nasihat edeceğim. Günde şu kadar çocuğa şöyle yapacağım... Bir şey yapacaksın. Çalışacaksın da İslâm faydalanacak senin çalışmandan, müslümanlar rahat edecek, istifade edecek.

Saniyesini düşünüyor adamlar... Japonya, Amerika'dan daha ileri... Neden?.. Her şeyin saniyesini hesaplıyor. Otomobil fabrikasında bir kalıp var, kalıba dökülecek dökülecek, konulacak parçalar, kalıplanacak, preslenecek, bitecek. Kaç adet lâzım?.. Üç yüz adet lâzım. Üç yüz adet, onu presleyecek, ondan sonra tezgâhtan o kalıp sökülecek, yeni bir kalıp takılacak, öteki parça preslenecek...

Şimdi o bir kalıbın yerine öteki kalıbın takılması, —ben unuttum saatini, defterimde yazılıydı ama— Amerika’da farz edelim, diyelim ki meselâ 3 saatte değişiyormuş, unuttum, uzun bir şey yâni. 3 saat, 4 saat uğraştırıyormuş o kalıbı oradan çıkartacak, ötekini takacak. Japonlar bir usul bulmuşlar, —farz edelim, rakamı gene unuttum— 8 dakikada bunu yapıyormuş. Trak yapıyor. Bak, ne kadar kazandı? 3 saat, 180 dakika eder. Ötekisi 8 dakikada yapıyor, ne ediyor? 172 dakika kâr ediyor. Ondan sonra onunla daha fazla...

Bir arkadaş biliyor, aynı şeyi dinlemiş, Amerika Birleşik Devletleri’nde, adam ileri, teknikleri var, teknolojileri var. Kalıp değiştirme 3 saatteymiş, Japonya bunu 8 dakikada yapmış. E çok büyük bir fark, işte oradan kazanıyor. Zamanın kıymetini biliyor. Japon otomobili şu kadar ucuza çıkıyor, Amerikan otomobili şu kadar pahalıya çıkıyor. Neden?.. O kadar işçinin parası biniyor onun üstüne. Ama kısa zamanda yapınca burada ucuzluk oluyor.

İşte şimdi 20. Yüzyıl’ın ileri ülkeleri öyle zamanın kıymetini biliyorlar. Bizim eski devrinde en ileri insanları olan evliyaullah, sùfîler böyle diyorlar. Bak zaman bir gitti mi bir daha ele geçmez, zamandan daha kıymetli bir şey yoktur. Yâni zamanı iyi değerlendirmek lâzım, elden kaçırmamak lâzım demiş oluyor.

İşte gördünüz mü sùfîlerin nasıl insanlar olduğunu, bir de sùfîlere yapılan iftiraları... Miskindir, tembeldir, cahildir, bilmem nedir, vs... O senin dediklerin, onlar başka. Onlar

sûfî, mûfi değil. Hani adam küçükken hafız olmuş, babasının, anasının zoruyla hafız olmuş, küçükken dayak yediği için, kaçamadığı için hafız olmuş, büyüdükten sonra yanlış yollara sapmış, din adamlığıyla ilgisi kalmamış vs. vs. vs... Ne diyoruz ona?.. Ha'sı gitmiş, vız'ı kalmış diyoruz. Hafız değil, h'sı gitmiş, vız'ı kalmış diyoruz.

Tabii, o tembel insanlar taklitçisi bu işin. Bunlar hakikisi... Hakiki evliyaullah nelerden bahsediyor bak, nasıl yüksek konulardan bahsediyor.

Hiç duymadığımız şeyler. Ben her cümlede hayran oluyorum. Vay, be! Sûfîlerde de şecaat çok esaslı bir vasıfmış. Vay canına! Sûfîler bir saniyeyi bile boş geçirmek istemiyorlarmış. Vay canına! Sûfî, gayesine sımsıkı sarılıyormuş, nesi varsa o yola koyuyormuş, kazancı sağlamak için böyle çalışıyormuş. E sûfî bu işte...

Bizim de öyle olmamız lâzım. Zaten bu kitabı okuyuşumuzun sebebi de bu. Hakiki sûfîleri tanıyalım, biz de onlara benzemeğe çalışalım diye.

d. Kapıların Açılması Gayretle Olur

سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الْقَزْوِينِيَّ
يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا الطَّيِّبِ الْعَكِّيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
جَعْفَرَ الْخُلْدِيِّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ
فَتَحْ كُلِّ بَابٍ شَرِيفٌ بَدَلُ الْمَجْهُودِ

TS. 161/22 (Semi'tü ebe'l-hasene aliyye'bne muhammedini'l- gazvîniyye, yekül: Semi'tü ebe't-tayyibi'l-akkiyye, yekül: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyd, yekül) Sülemî, Ebu'l- Hasen Aliyyi'bni Muhammed el-Gazvîni'den işitmiş, o da Ebü't- Tayyib el-Akkî'den, yâni Akkâlî Ebü't-Tayib'den işitmiş. O da Ca'fer-i Huldî'den işitmiş ki, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri şöyle buyurmuşlar...

Tabii bu Cüneyd-i Bağdâdî, evinde testisinden başka bir şeyi olmayan, ilim deryâsı, mücevher gibi, hazine gibi bilgilere sahip, etrafında talebeleri olan, insan yetiştiren, insan-ı kâmil yetiştiren bir mübarek zât. Buyurmuş ki:

(Yekülü: Fethü külli bâbin şerîfin bezelü'l-mechûd) "Her şerefli kapının açılması, insanın, elinden gelen gayreti sarf etmesiyle olur." Bir kapıyı açmak mı istiyorsun, bir gayeye ulaşmak mı istiyorsun, açamadın mı kapıyı, açarsan çok şerefli bir sonuç mu elde edeceksin?.. Açmak istiyorsun, açamıyorsun ha; o zaman var gücünle çalışacaksın. Her şerefli kapının açılmasının çaresi, şartı elinden gelen gayreti göstermendir. Gayretli müslüman olacaksın.

"—Ben Allah yolunu istiyorum, Allah'ın rızasını istiyorum,

Allah'ın sevgili kulu olmak istiyorum." Çalışacaksın! Çalışmadan olmaz.

"—E ben bu dervişliği böyle bilmiyordum. Sanıyordum ki derviş eline tesbihi alır,

kenarda çeker Allahım çeker... Allah Allah der sanıyordum.”

Bak, dervişliğin gizli kapılarının açılması çaresini söylüyor.

Çok çalışmak lâzım!..

e. Her An Uyanık Olmak

سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا
عَمْرٍو الْأَنْمَاطِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ لَوْ
أَقْبَلَ صَادِقٌ عَلَى اللَّهِ أَلْفَ أَلْفِ سَنَةٍ ثُمَّ
أَعْرَضَ عَنْهُ لَحِظَةً كَانَ مَا فَاتَهُ أَكْثَرَ مِمَّا نَالَهُ

TS. 161/23 (Semi'tü mansûre'bne abdi'llâhi, yekül: Semi'tü ebâ amrini'l-enmâtıyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyde, yekül) Mansûr ibn-i Abdullah'tan işitmiş müellif, o da Ebû Amr el-Enmâtî'den işitmiş, o da Cüneyd-i Bağdâdî'den işitmiş ki, Cüneyd-i Bağdâdî şöyle buyurmuş:

(Lev akbele sâdikun ale'llâhi elfe elfi seneh, sümme a'rida anhu lahzaten, kâne mâ fâtehû eksere mimmâ nâlehû.) “Eğer sâdık bir kul, sadakatli bir kul, iyi bir mürid, doğru bir mürid; sahte değil, gevşek değil, sâdık bir mürid, iyi bir sôfî, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne bin kere bin sene, yâni milyon sene teveccüh etse de...” (Elfe elfi seneh) Bin kere bin sene, yâni milyon sene demek. “Milyon sene teveccüh etse de, (sümme a'rida anhu lahzaten) sonra Allah'tan bir lahzacık yüz çevirse, (kâne mâ fâtehû eksere mimmâ nâlehû) kaybı kazancından çok çok daha fazla olur.”

Neden?.. Artık insan oraya teveccüh etti mi, bir daha oradan yüz çevirmez. Allah'a yöneldikten sonra, bir daha yüz çevirmez. Şöyle bir lahzacık bile yüz çevirse, kaybı çok büyük olur.

Onun için, büyükler güzel halini muhafaza etmeye de devam etmişler. Yâni gazı kesmemişler. Yâni denizde kulaç atmayı bırakmamışlar, çırpınmayı bırakmamışlar. Batmamak için devamlı çalışması gerektiğini bilmişler ve çalışmışlar. Gevşedin mi, denizde olmaz. Bisikletin üzerinde, bisikletin tekerini çevirmedin mi olmaz. Devamlı bir gayret istiyor.

Nakşî Tarikatı'nın prensiplerinde bu da var. Tabii öteki tarikatlarda da vardır. *Nigâhdaşt prensibi var. Yâni, kalbinin kapısında nöbetçi olacak, kalbine bekçilik edecek. Oraya başka bir şey girmesin diye, her an şuurunun ayakta olmasına gayret edecek. Bir lahzasında gayesinden yüz çevirmeyecek.*

f. Afetlerin Bilinmesi

سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ عَلِيٍّ بْنِ جَعْفَرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ
الْخُلْدِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ يَقُولُ أَكْثَرَ النَّاسِ
عِلْمًا بِالْأَفَاتِ أَكْثَرُهُمْ أَفَاتٍ

TS. 161/24 (Semi'tü ahmede'bne aliyyi'bni ca'ferin, yekül: Semi'tü'l-huldiyye, yekül: Semi'tü'l-cüneyde, yekül) Ahmed ibn-i Ali ibn-i Ca'fer'den işitmiş Sülemî, o da deminki Huldî'den, yâni Ca'fer-i Huldî'den işitmiş ki Cüneyd-i Bağdâdî şöyle buyurmuş:

(Eksere'n-nâsi ilmen bi'l-âfâti, ekserühüm âfâtin) "İnsanların âfetleri en iyi bilenleri, âfetlere en çok maruz kalmış olanlarıdır."

Buradaki âfetlerden maksat nedir?.. Tasavvuf yolunun âfetleridir. Mürid, Cenâb-ı Mevlâ'nın yoluna girdi mi, seyr-i sülûkü başladı. Bu yolda ilerleyecek, maksuduna ulaşacak, gayeye varacak, Allah'ın sevgili kulu olacak, insan-ı kâmil olacak, ömrünü de öyle geçirecek... Ama bu yolun tehlikeleri vardır, âfetleri vardır. Yâni müriddir ama şeytan musallat olur, bir yerde çelme takar. Müriddir ama nefsi kuvvetlidir, bir yerde ona bir zararlı iş yaptırır. Müriddir ama cahildir, cahilliğinden dolayı olmadık bir söz söyler. Müriddir ama, kendisinin müşahedelerinin Rahmânîsini, şeytânîsini ayırt edemez, yanlış fikirlere saplanır. İşte bunlar âfettir.

Niye âfettir?.. E yoldan alıkoydu, maksûduna ulaştırmadı, perişan oldu yolda... Gemisi battı, yolda uçurumdan yuvarlandı, gideceği yere varamadı. İşte âfet bunlar. Maneviyât yolunun tehlikeleri, âfetleri.

Bunları en çok kim bilir?.. Başına gelen bilir. En çok bunlara maruz kalmış olan, mücerreb olan, tecrübeli şahıs bilir. Bunları bilir, ondan sonra da ikazını yapar. O yoldan geçmiştir. "Bak bu yol dönemeç, çok tehlikelidir, aman burada süratini indir!"

Biz İzmir'e gidip geliyoruz birkaç haftadır, orada eğitim toplantıları var... Bizim arkadaşlardan bir tanesi kaza yaptı, Allah selâmet versin...

Şöyle yol geliyor, çok keskin bir viraj, ikinci yola bağlanıyor. Çok keskin. E bu tarafta da ikaz yok, yavaşlama işareti yok.

Buraya gelip de, eyvah yol keskin dönüyor diye anlayıncaya kadar, anlasa bile iş işten geçiyor, kaza oluyor. Hadi jandarma geliyor filan... Jandarmayı da cezalandırmak lâzım!

Diyor ki:

“—Evet, burada hep kaza oluyor.”

E madem burada hep kaza oluyor, şuraya bir işaret koysana be mübarek!.. Şuraya bir taş koy, levha koy, sürati indir de! Yolu kaz, tümsek yap!.. Hızlı gelemesin adam, kaza olmasın. Madem orada âfet olduğunu, kaza olduğunu birkaç defa gördün, diyorum ki ben: “—Kara yollarında, bir yerde üç defa kaza olmuşsa — arkadaşlara öyle söyledim, yâni teklifim benim— o bölgenin karayolları müdürünü cezalandırmalı!” diyorum.

Trafik müdürünü cezalandırmalı. Neden?.. Üç defa aynı olay oluyor. Sen buraya tedbiri almamışsın, levhayı koymamışsın.

Karadeniz’de bizim arkadaşlarımız boğuluyor. On beş sene önce, yedi tane genç boğuldu. Filanca sene, bir müdür arkadaş boğuldu, filanca zaman bilmem ne... O muhtarı cezalandırmak lâzım! O sahil koruma teşkilatını, oradaki jandarmayı cezalandırmak lâzım!..

“—Neden?..”

E mübarek burada bir kaza olmuş, ölüm olmuş. İşte burası tehlikeli... “Burada yüzülmez!” diye

bir levha koysana!.. “Burası tehlikelidir, burada şimdiye kadar otuz kişi öldü.” diye bir levha koy, adam da bilsin.

Afetleri en çok bilen tecrübeli insandır, o yollardan geçmiş insandır. İkaz edebilir, başına gelmiştir. Başına gelen hekimdir, tedaviyi güzel yapar.

g. Arkadaşlık Edilecek Kimse

قَالَ وَقَالَ الْجُنَيْدُ لِرَجُلٍ سَأَلَهُ مَنْ أَصْحَابُ فَقَالَ
مَنْ تَقْدِرُ أَنْ تُطْلِعَهُ عَلَيَّ مَا يَعْلَمُهُ اللَّهُ مِنْكَ

TS. 161/25 (Kàle, ve kàle’l-cüneydü) Aynı râvîler söylemişler ki: (Li-racülin seelehû: Men eshabü?) Kendisine gelip de, “Ben kiminle ahbaplık, arkadaşlık edeyim Efendim?” diye soran kimseye, (Kàle) Cüneyd-i Bağdâdî şöyle cevap vemiş:

(Men takdiru en tutliahû alâ mâya’lemuhu’llâhu minke.) “O kimseyle arkadaşlık yap ki, senin Allah tarafından bilinen hallerini ona açmaya râzı olabilesin.”

İnsanın her halini Allah biliyor mu?.. Tabii âmennâ ve saddaknâ, içini, dışını, yalnızken yaptığını, evin içinde, gecede, gündüzde yaptığını, kabahatini, kusurunu, meziyetini biliyor mu Allah?.. Biliyor. Allah her şeye muttali, kulun her haline muttali...

“—Ben kiminle ahbaplık yapayım?”

O Allah'ın bildiği halleri açıkça söyleyebileceğin kimseyle arkadaşlık yap! Sırdaş yâni.

“—Yok, ben ona söylemeyeyim! Neme lâzım, ağzı sıkı değildir, gider başkasına söyler, beni rezil rüsvâ eder.”

Haa, onunla arkadaşlık etme!.. Demek ki sırrını açmağa, sırrını tevdî etmeğe layık görmüyorsun, o zaman arkadaşlık etme. Kiminle arkadaşlık et?.. Allah'ın bildiğini o da bilse ziyanı yok... Endişelenmeyeceğin, şöyle olgun bir kimseyle arkadaşlık et diye, böyle söylemiş.

Biliyorsunuz, biliyoruz da, ama bilmek başka uygulamak başka. Uyguluyor muyuz, uygulamıyor muyuz ayrı. Bir insanın kiminle ahbaplık, arkadaşlık edeceğini düşünmesi lâzım. Önemli bir şey bu... Çünkü, “*Kişi refîkinden azar.*” derler. *Kötü arkadaşından içkiye alışır, kumara alışır, kadına alışır, kötü huylara alışır... Arkadaşlık edilecek kimseyi seçmek çok mühim.*

Bir insan, bir genç bir okula gider, sınıftan yanlış bir kimseyle arkadaşlık eder, huyu bozulur. Aynı sınıfa bir başka şahıs gider, sınıftan iyi bir kimseyle arkadaş olur, sınıfın çalışkanı olur. Arkadaş çok mühim... Arkadaş seçmek kafanızda bir soru işareti olarak, mühim bir mesele olarak mevcut olmalı: Kiminle görüşeceğim, kiminle görüşmeyeceğim?..

Bak soruyor:

“—Kiminle ahbaplık edeyim?”

“—Allah'ın bildiklerini bildirebileceğin, söyleyebileceğin kimselerle ahbaplık et!” diyor.

Yâni sırrını verebileceğin, samimi kimseyle... Samimiyetini öyle ölçüyor yâni. Sırrını saklamak zorunda kaldığınla ahbablık etme!.. Çünkü yanına gelirse sırrını öğrenir, işte istemediğin şey olur, sırrın fâş olur.

h. Arkadaşımıza Karşı Görevimiz

قَالَ وَقِيلَ لَهُ مَرَّةً أُخْرَىٰ مَنْ أَصْحَابُ فَقَالَ

مَنْ يَقْدِرُ أَنْ يَنْسَىٰ مَا لَهُ وَيَقْضِيَ مَا عَلَيْهِ

TS. 161/26 (Kàle, ve kile lehû merreten uhrâ: Men eshabü?) Yine bir başka rivayette Cüneyd-i Bağdâdî'ye sormuşlar “Kiminle ahbablık edelim?..” diye. Ona da şöyle cevap vermiş, ikisi konu itibariyle aynı:

(Men yakdiru en yensâ mâ lehû, ve yakdiye mâ aleyhi) Kiminle ahbablık edecekmış?.. “O kimseyle ahbablık et ki, kendisinin senin üzerindeki haklarını unutmuş, ama senin haklarını, onun üzerindeki vecîbelerini yerine getiren kimseyle ahbablık et!..”

Bu ne demek?.. Yâni, kendisi sana karşı vazifelerini yapıyor, yerine getiriyor. Ahbablık, arkadaşlık gereği neyse yapıyor; senden bir şey beklemiyor, darılmıyor yapmadı diye. Onu unutmuş, onu hiç nazar-ı dikkate almıyor. Senden bir şey beklemiyor.

“—Bak şöyle yapman lazımdı kardeşim, vermedin. Bir elma vermen lazımdı, vermedin.” filan...

Neyse yâni. Böyle bir şey düşünmüyor. Kendisinin alması gereken hakları unutan; kendisinin yapması gereken vecîbeleri yerine getiren kimseyle ahbaplık et diyor. Bu ne demektir?.. Seni istismar etmeyen kimse, sana faydalı olacak kimse demektir.

Tabii burada bir soru hatıra geliyor:

“—Bir insan bir insanla arkadaşlık ettiği zaman, arkadaşına karşı vazifesi nedir, neler yapması lâzım?”

Bu çıkıyor ortaya. Hiç bunu düşündünüz mü?.. Yâni arkadaşın arkadaş üzerindeki hakları nedir?.. Böyle bir kitap okudunuz mu, böyle bir bölüm okudunuz mu?.. Birçok kimseyle arkadaşlık ediyorsunuz ya, nedir bu arkadaşlığın kaideleri?.. Prensip demiyorum. Değiştirdim artık, kullanmıyorum o kelimeleri. Bu arkadaşlığın kaideleri, esasları nedir?.. Bir arkadaşın bir arkadaşına karşı vazifeleri nedir?.. Bu arkadaşın benim üzerimdeki hakları nedir?.. Bunları hiç düşündünüz mü?.. Bir yerde okudunuz mu?..

Çok cahiliz biz. Hepimiz çok cahiliz. Çok önemli şeyleri öğrenmemişiz ama, Lüksemburg takımının on birini tıklar tıklar sayarız. Sana ne yâ el alemin futbolundan?.. Brezilya 1956'da İtalya'yı yenerken golleri kim attı?.. Tıklar tıklar söylüyor millet. E sana ne?.. Aklını böyle boş şeylerle dolduruyorsun.

Bak sen ahbaplığın kaidelerini, ahbaplığın esaslarını biliyor musun?.. Bilmiyorsun. Bu kadar insanla esassız, asılsız, köksüz, kaidesiz,

tüzüksüz, yönetmeliksiz ne ahbaplık ediyorsun sen?.. E demek öyle, her işimiz tesadüf demek... Vah yazık bize yâ! Bize asıl hayatta öğretilmesi gereken şeyler hiç öğretilmemiş. Vah, vah, vâh! Tahsilimiz boşa gitmiş.

Amerika'daki Kızılderilileri öğrendik, Fransızların Yüzyıl Savaşları'nı öğrendik, Sezar'ın Anadolu'ya geldiği zaman Roma'ya ne mektup yazdığını öğrendik, Olimpos Dağı'ndaki Zeus delisinin, Venüs putuna bilmem ne lafı söylediğini öğrendik... Saçma sapan bir sürü şeyleri Yunan Klasikleri, Latin Klasikleri, bilmem nedir, yutturdular yutturdular bize zehirleri. Asıl öğrenmemiz gereken şeyleri öğrenmedik.

Arkadaşlık bilmeyiz, komşuluk bilmeyiz, evlatlık bilmeyiz, talebelik bilmeyiz, hocalık bilmeyiz, hanımlık bilmeyiz... Hiç bir şeyin prensibi öğretilmemiş.

Bunların prensipleri tasavvuf kitaplarında var halbuki. İmam Gazâlî'nin *İhyâ'sında ahbaplığın, arkadaşlığın âdâbına dair kocaman bir bölüm var... Arkadaş arkadaşına karşı nasıl davranacak?.. Mâli yönden nasıl davranacak, ahlâkî yönden nasıl davranacak, vefâkârlık yönünden nasıl davranacak?.. Hepsi var.*

İmâm Gazâlî oturmuş, yazmış bunları. Neden kitabının adı İhyâu Ulûmi'd-Din ne demek?.. Ulûm ne demek? İlimler. Din ilimlerinin ihyâsı. Gazâlî'nin kitabının adı ne?

Din ilimleri ölmüş, unutulmuş, ihyâ edecek kitap yazmış.

İşte bana soruyor arkadaşlar... Kadın soruyor: “—Evimde i'tikâfa gireceğim, hangi kitabı okuyayım?”

İhyâ'yı oku. Bir oku da bakalım, gör. İhyâ'yı bir oku! Bakalım arkadaşlık nasılmış, komşuluk hakları nasılmış, talebelik âdâbı nasılmış...

Ben şey diyorum: *İhyâ dört kalın cilttir böyle bir, iki, iki de burada, şu kadar, büyük boy, kocaman bir kitaptır İhyâi Ulûm. Ben diyorum ki, Mecmau'l-Âdâb'ı okuyun mübarekler! O da bir parmak, şu kadar bir parmak. Bitirirsiniz, yutarsınız. Biter, bir parmak.*

Mecmau'l-Âdâb, ne demek? Her konudaki edebi bahis konusu eden, anlatan kitap demek. Aman ne güzel... İslâmî âdâb-ı muâşeret kitabı demek yâni. E neye dayanak yazmış o mübarek müftü?.. Hadislere dayanarak yazmış.

Onun için, hepinizin evinde bir Mecmau'l-Âdâb bulunsun. Her akşam çoluk çocuğunuzla bir bölümünü okuyun!.. Şu Mecmau'l-Âdâb'ı bitirin, birinci sınıfı geçin!.. İlkokul bir. Onu geçin bir bakalım. Ondan sonra İhyâ'yı bitirin, ortaokul mezunu olun!.. Ondan sonra tefsir kitabını bitirin, lise mezunu olun!.. Ondan sonra hadis kitabı okuyun, üniversite mezunu olun!.. Ondan sonra fıkıhın büyük dev eserlerini bitirin, ihtisas yapmış olun!.. Din böyle öğrenilir.

Bak hiç bilmiyormuşuz dini biz. Her şeyimiz tesadüfi. Ahbaplığımız bile tesadüfi. Şimdi burada hepimiz ahbabız, hepimiz dostuz, hepimiz ihvânız, kardeşiz. Kardeşliğin âdâbı ne?..

“—Vallah ki bilmirem...”

Bilmiyoruz. Olmaz! Onları öğrenmemiz lâzım aziz ve sevgili kardeşlerim!..

Demek ki; sırf böyle konuşma yapıp bırakmıyoruz, siz de bırakmıyorsunuz, neler yapacağız diye not alıyorsunuz. Şimdi, *Mecmau'l-Âdâb kitabını basan şıkır şıkır oynayacak sevincinden, bir cami dolusu insan Mecmau'l-Âdâb alacak, kim bastıysa, hangi yayınevi bastıysa... Olsun, paramız hayra gitsin. O da hayırlı bir kitap neşrettiği için, o da para kazansın kimse.*

Ama biz ne yapacağız? İstifade edeceğiz. Mecmau'l-Âdâb'ı okuyacağız. Benim rahmetli anacığım bize okurdu küçükken. “Oturun bakalım çocuklar!” derdi, Mecmau'l-Âdâb'ı okurdu. Yemek yemenin âdâbı... Uykunun âdâbı... Arkadaşlığın âdâbı... Hepsi var. Özet, hulâsâ halinde var. Onu okuyun da, birinci sınıf diploması verelim! Baskılı şöyle karne, pekiyi, bir şey verelim!

i. Evliyâullah'ın Hayâ Duygusu

Bir saat sürecekti sohbetimiz, bir satır daha okuyalım:

قَالَ وَقَالَ الْجَنَيْدُ الْحَيَاءُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

أَزَالَ عَنْ قُلُوبِ أَوْلِيَائِهِ سُرُورَ الْمِنَّةِ

TS. 162/27 (Kâle, ve kâle'l-cüneydü: El-hayâu mina'llâhi azze ve celle, ezâle an kulûbi evliyâihî sürûre'l-minneh.) “Azîz ve Celîl olan Allah'tan

utanma, utanıyor, hayâ duyuyor. Hayâ duygusu, Allah'tan utanması, haya duyması, evliyaullahın gönüllerinden Allah'ın ikramlarının sevincini bile bastırır, alır götürür.”

Allah ikram ediyor evliyasına, “Gel, ben seni sevdim.” diyor.

*Gel Habîbim sana aşık olmuşam,
Cümle halkı sana bende kılmışam...*

E Allah seviyor bazı kullarını. Tamam. Sevince ne yapıyor?.. İkranda bulunuyor, lütfediyor. O da sevince garkolacak ama, utanması o ikramın sevincini bastırıyor. Gene utancından, edebine riâyet ediyor. O da önemli.

Hayâ duygusu imandandır, evliyaullah Allah'ın ikrâmına mazhar olunca, şımarmaz. Hayâsını, edebini muhafaza eder, öyle edebiyale oturur.

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Allah bizi de edep sahibi eylesin... Allah'ın ikramlarına mazhar eylesin... Allah hepinizden râzı olsun...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

13. 07. 1996 İstanbul

Söğütlüçeşme Camii

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)



**SERVER
Kürsü**